

8.Sınıf TC İnkılap Tarihi Konu Özetleri

4.Ünite : Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye

5.Bölüm : Toplumsal Alanda Yapılan İnkıplar

a. Toplumsal Alanda Yaşanan Değişim Şapka İnkılabı ve Kıyafette Değişiklik (25 Kasım 1925)

İnsanların yaşam biçimini ve kültürünü ortaya koyan kıyafet, çeşitli dönemler boyunca değişiklik göstermiştir. İnsanoğlu için önemli ve zorunlu bir ihtiyaç olan kıyafet, millî kültüre ve coğrafi özelliklere göre çeşitli biçim ve görünümler almıştır.

Osmanlı Devleti'nde kıyafet konusunda bir birlik yoktu. Bilim insanları, devlet adamları, şehirliler ve köylüler ayrı ayrı kıyafetler giyiyordu. Osmanlı Devleti'nde ilk defa II. Mahmut, memurlara ve askerlere aynı biçimde kıyafet giyme zorunluluğu getirdi. Ayrıca memurların pantolon ve fes giymesi de zorunlu tutuldu.

Atatürk, Türk milletini her alanda uygar bir toplum düzeyine ulaştırmayı amaçlıyordu. Bu sebeple Türk milletinin, dış görünümü ile de çağdaş olması gerekiyordu. Bu konuda Atatürk ...**"Medeniyim diyen Türkiye'nin hakikaten medeni olan halkı; baştan aşağıya, dış görünüşüyle bile medeni ve olgun insanlar olduğunu fiilen göstermeye mecburdurlar."**(13) diyerek Türk toplumunda kılık kıyafet değişiminin modernleşme için bir ihtiyaç ve zorunluluk olduğunu vurgulamıştır.

Atatürk, her yenilik hareketinde olduğu gibi kılık kıyafet konusunda da Türk halkına öncülük yaptı. 1925 yılında Kastamonu'ya yaptığı bir gezi sırasında ilk kez şapka giyerek halka tanıttı. Atatürk'ün giydiği şapka, halk arasında kısa sürede benimsendi. Toplumda şapka giyimi yaygınlaştı.

25 Kasım 1925 tarihinde, Şapka Giyilmesi Hakkında Kanun kabul edilerek fes ve kalpak giyilmesi yasaklandı. Kadınlar da yeni bir kanun çıkarılmasına gerek kalmadan giydikleri peçeli kıyafetleri çıkararak çağdaş kıyafetler giymeye başladılar.

1934 yılında çıkarılan bir Kanun ile din adamlarının ibadet yerleri dışında dinî kıyafetlerle gezmeleri yasaklandı. Sadece diyanet işleri başkanı ve Türkiye'deki diğer dinlerin en yetkili kişileri dinî kıyafetleri ile ibadet yerleri dışında da dolaşabileceklerdi.

Unutmayınız

Giyimde yapılan değişiklik, Türk halkını modern bir görünüme kavuşturdu. Kadın erkek herkes, uygar milletlerin giyim kuşamını benimsedi. Giyim kuşamdaki düzensizlik son bulurken aynı zamanda toplumdaki birlik ve beraberlik de güçlenmiş oldu.

Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması (30 Kasım 1925)

Tarikat: Tasavvufa dayanan ve Allah'a (c.c.) ulaşmak için izlenen yolların her biridir. Tarikatların kendilerine ait şeyhleri, dervişleri ve bağlı üyeleri vardır.

Tekke: Tarikat üyelerinin bir araya geldikleri, dinî tören yapılan yer, dergâh anlamındadır.

Zaviye: Küçük yerleşim yerlerinde tarikat üyelerinin bir araya geldikleri ve ibadet yaptıkları yer.

Selçuklular ve Osmanlılar zamanında Anadolu'nun Türkleşmesinde büyük hizmetleri geçen tarikatlar ve bunların kurumlaşmış biçimi olan tekkeler, daha sonraki dönemlerde asıl özelliklerini kaybetti. Tekke ve zaviyeler, eskiden kültür merkezleri iken zamanla yozlaşarak bozuldu. Bu kurumlar, toplumun dinî duygularını sömürerek, yoksul ve hasta insanlara muska yazarak halkı aldatan yerler durumuna dönüştü. Ayrıca devlet içinde, din işlerinin yanında siyasi alanda da etkili duruma geldi.

Tekke ve zaviyeler, cumhuriyetin ilk yıllarında, rejimi ve iç düzeni sağlamlaştırmak için yapılan inkılaplara da karşı çıkmaya başlamıştı. Oysa cumhuriyet rejiminde ve Atatürk'ün laiklik ilkesine göre, halkı aldatan ve onların dinî duygularını sömüren bu kurumlara yer yoktu.

30 Kasım 1925'te kabul edilen bir Kanun'la tekke, zaviye ve türbeler kapatılırken şeyhlik, dervişlik, dedelik, müritlik gibi unvan ve lakapların kullanımı yasaklanmıştır. Çağın gerisinde kalmış olan bu kurumların kapatılması ile Türkiye'nin çağdaşlaşması ve toplumun laikleşmesi yolunda önemli bir adım daha atılmış oldu.

Unutmayınız

Amacı dışında kullanılan türbeler kapatılırken tarihte yer edinmiş kişilerin ve din büyüklerinin türbeleri kapatılmamıştır. Bunlar arasında; Hacı Bektaş-ı Veli, Mevlana, Osman Gazi ve Orhan Gazi türbeleri yer almaktadır.

Takvim, Saat ve Ölçülerde Değişim

Türk milletinin bir an önce Batı uygarlığına girmesini isteyen Atatürk, toplumu bu hedefe yönelmekten alıkoymak engelleri ortadan kaldırmaya kararlıydı. Bunlar arasında takvim, saat ve ölçülerin değişmesi de yer alıyordu.

Osmanlı İmparatorluğu'nda kullanılan takvim, saat ve ölçüler gelişmiş ülkelerin kullandığı sistemlerden farklıydı. Bu durum uluslararası ilişkilerde, ticaretle, haberleşmede ve ulaşımda birçok güçlük çıkarıyordu. Bu güçlükleri ortadan kaldırmak amacıyla cumhuriyetin ilanından sonra, hemen yeniliklere başlandı.

Ülkede, ay yılına dayalı hicri takvim ile güneş yılına dayalı Rumi takvim birlikte kullanılırken çağdaş ülkeler, güneş yılına dayalı miladi takvimi kullanıyorlardı. Farklı takvimlerin kullanılması günlük yaşamda ve uluslararası ticaretle sorunların çıkmasına sebep oluyordu. Batılı ülkelerle takvim konusunda birlik sağlamak için 26 Aralık 1925 tarihinde çıkarılan bir kanun ile hicri ve Rumi takvim kaldırıldı. Yerine, 1 Ocak 1926 tarihinden itibaren yürürlüğe giren miladi takvim kabul edildi. 1935 yılında ise çağdaş devletlerle uyum sağlayabilmek amacıyla, hafta tatili, cuma gününden cumartesi öğleden sonraya ve pazar gününe alındı. Daha sonraları, cumartesi ve pazar olmak üzere hafta tatili iki güne çıkarıldı.

Ülke genelinde saatler, güneşin doğuş ve batışına göre ayarlanıyordu. Bu sebeple ülkenin her bölgesinde ayrı saat uygulaması görülüyordu. Bu da günlük yaşamda ve resmî işlerin düzenlenmesinde birçok karışıklığa sebep oluyordu. Miladi takvimle birlikte ülkede saat

birliğini gerçekleştirmek için değişken olmayan uluslararası saat sistemine geçildi (1 Ocak 1926).

	Takvim 	Saat 	Rakamlar 	Ağırlık Ölçü Birimleri 	Uzunluk Ölçü Birimleri
Osmanlı Devleti	Hicri Rumi	Güneşin batışına göre ayarlanan alaturka saat	Arap rakamları	Okka Dirhem	Arşın Kulaç Endaze
Uluslararası Standartlar	Miladi	Uluslararası saat	Uluslararası rakamlar	Kilogram	Metre

26 Mart 1931 tarihinde kabul edilen bu Kanun ile ölçü birimleri değiştirildi. Eskiden uzunluk ölçüsü olarak kullanılan arşın ve endaze yerine metre; ağırlık ölçüsü olarak kullanılan okka yerine ise kilogram kabul edildi. Metre ve kilogram sisteminin kabul edilmesiyle ülkede ve uluslararası alanda ticaret işleri kolaylaştı. Yurdun her yerinde tam bir ölçü düzeni kuruldu.

Unutmayınız

Alaturka saat sisteminde saatler Güneş'in doğuşuna ve batışına göre ayarlanırdı. Bu yüzden her Őehirde saatler farklı farklı idi.

Soyadı Kanunu (21 Haziran 1934)

Cumhuriyetten önce soyadı yerine, dinî, sosyal veya soya dayalı unvan ve lakaplar kullanılıyordu. Bu durum günlük yaşamda, kişilerin devletle ve birbirleri ile olan ilişkilerinde zorluklar ortaya karıyordu. Özellikle okul, askerlik, tapu ve miras işlerinde sorunlar yaşanıyordu. Ayrıca ad benzerliklerinden dolayı adalet ve hukuk işlerinde de yanlışıklar yapılıyordu.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 21 Haziran 1934 tarihinde kardığı Soyadı Kanunu ile Batı lkelerinde olduğu gibi, her aileye bir soyadı verilmesini kararlaştırdı. Bu kanuna göre, her Türk vatandaşının n adının yanı sıra bir de soyadı alması gerekiyordu. Bu soyadlarının Türkçe olması zorunluymdu. Ayrıca rütbe, ırk ve millet adı ile gln ve ahlaka aykırı sözcükler soyadı olarak alınamayacaktı.

Soyadı Kanunu'na uygun olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi, Mustafa Kemal'e, Türk milletinin minnet duygularını anlatan ve Türklerin atası anlamına gelen "Atatürk" soyadını verdi. Atatürk'ün silah arkadaşı olan İsmet Paşa'ya da "İnönü" soyadı verildi.

4.27 Atatürk'ün soyadını gösteren nüfus cüzdanı

4.28 Soyadı Kanunu ile ilgili bir gazete haberi

Bunları Biliyor musunuz?

Atatürk'e soyadı olarak verilmesi düşünülen bazı soyadları arasında şunlar bulunmaktaydı: *Korkut, Ulaş, Ergin, Tokuş, Türkata, Atabey, Arız ...*

b. Türk Kadınına Toplumsal Alanda Sağlanan Haklar

İslamiyet'ten önceki Türk devletlerinde kadın, erkekle eş değerde tutulurdu. İlk Türk devletlerinde kadınlar, sosyal ve toplumsal alanlarda etkin bir konumda idi. Eski Türk toplumunda tek eşlilik yaygın olup ev, eşlerin ortak malı sayılırdı. Çocuklar üzerinde kadın ve erkeğin hakları eşit olurdu. Ayrıca kadınlar, devlet yönetiminde de etkin bir rol oynuyorlardı. Hakanın eşi, devlet işlerinin görüşüldüğü meclise katılır, hakan olmadığı zamanlarda devleti onun adına yönetirdi.

Osmanlı toplum düzeni içinde, kadınların kişisel ve toplumsal hakları kısıtlanmıştı. Kadınların büyük bir bölümü toplum yaşamının dışında tutulmuştu. Devlet yönetiminde, mirasta, evlenme ve boşanmada, eğitimde, çalışma yaşamında erkeklere tanınan haklar kadınlara verilmemişti. Kurtuluş Savaşı'nda cepheye silah ve cephane taşıyan vatansever Türk kadını, cumhuriyetin kurulması ile birlikte erkeklerle eşit haklara kavuşmuş oldu.

Atatürk, Türk kadınının toplum ve çalışma yaşamında erkeğin en büyük yardımcısı ve tamamlayıcısı olduğunu düşünüyordu. Atatürk bu konuda şunları söylemiştir:

"... Bu yol, büyük Türk kadınına çalışmamıza ortak yapmak, yaşamımızı onunla birlikte yürütmek, Türk kadınına bilimsel, ahlaksal, sosyal, ekonomik yaşamda erkeğin ortağı, arkadaşı, yardımcısı ve destekleyicisi yapmak yoludur."

Atatürk, yeni bir Medeni Kanun hazırlanmasını sağladı. 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren bu Kanunla Türk kadını, sosyal ve ekonomik alanlarda erkeklerle aynı haklara sahip oldu. Medeni Kanun'dan yararlanan Türk kadını günümüzde öğretmen, doktor, mühendis, yargıç, sanatçı, gazeteci, avukat, subay gibi hemen her iş kolunda görev yapmaktadır.

Türk kadınının siyasi yaşamda da etkin bir rol almasını isteyen Atatürk, bunu sağlamak için çalışmalarına başladı. İlk aşama olarak 3 Nisan 1930 tarihinde kadınlara, belediye seçimlerine katılma hakkı verildi. Daha sonra, kadınların muhtarlık seçimlerine katılmaları sağlandı (1933). Son olarak 5 Aralık 1934 tarihinde Anayasa'da yapılan bir değişiklikle Türk kadınına milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanındı. Böylece siyasi yaşamda kadın erkek eşitliği

sağlanırken seçme ve seçilme hakkını elde eden Türk kadını, devlet yönetiminde söz sahibi oldu.

Atatürk'ün önderliğinde Türk kadını birçok siyasal, sosyal ve ekonomik hak elde etti. Aile ortamında, iş hayatında, kültürel alanda erkeklerle eşit haklara sahip oldu. Türk kadınları, Atatürk ve cumhuriyet yönetimi sayesinde erkeklerin yaptıkları meslek ve görevleri yapmaya başladılar.